

RAZİ'YE GÖRE KUR'AN'DA SECI SANATININ OLMAMASININ SEBEPLERİ

*The Reasons For the Art of Assonance Not Being in The
Qur'an According to Razi*

Osman KABAĞÇILI

Doç. Dr., Şeyh Edebalı Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim
Dalı, Bilecik, Türkiye

Assistant Professor, University of Şeyh Edebalı Faculty of Islamic Sciences
Department of Tafsir, Bilecik, Turkey
osman.kabakcili@bilecik.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-7952-7694

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 3 Nisan / 3 April 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 14 Haziran / 14 June 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Osman Kabakçılı, Razi'ye Göre Kur'an'da Seci Sanatının
Olmamasının Sebepleri, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13
(Yaz) 2021: 133-149, doi: 10.47098/bayburt-ilahiyat.908970

Özet

Kur'an'ın en belirgin özelliği üslup yönüyle mucize olmasıdır. Bu bağlamda Kur'an'ın ifadelerindeki uyum belagat kitaplarında incelenmektedir. Seci konusu bunların başında gelir. Kur'an'da seci sanatının olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır. Bu makalede Fahrüddin Razi'nin (ö. 606/1210) Kur'an'da seci olmadığı yönündeki görüşleri üslup yönünden ele alınmaktadır. Seci kavramının tanımı ve genel özellikleri üzerinde durularak seci kavramı fasıla ve kafiyeyle kıyaslanarak aralarındaki farklar açısından incelenmektedir. Kur'an'da takdim ve tehirin olması, bazı kelimelerde harf düşmesi veya ilavesinin bulunması konularının seci ile alakası incelenerek, bu bağlamda bazı müfessirlerin, Kur'an'daki söz uyumlarını fasıla olarak değerlendirmesi üzerinde durulmaktadır. Netice olarak Razi'nin Kur'an'ın şiir kılıpları kapsamında değerlendirilmesini uygun bulmadığı düşüncesi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Razi, Kur'an, Seci, Şiir

Abstract

This article evaluates Fakhrüddin Razi's (d. 606/1210) views on assonance no taking place in the Qur'an. In addition to being based on Fakhrüddin Razi's tafsir Mafatih al-Ghayb, the study also examines other tafsir sources. The study emphasizes the definition and general features of the concept of assonance. The concept of assonance is also assessed by comparing it with the concept of intervals/pauses in terms of the differences between them. According to Razi, just as no assonance occurs in the Qur'an, the Qur'an also has no need for assonance. This is because the Qur'an has its own unique style, eloquence, and elocution. The heralding and adjournments in the Qur'an are not related to assonance. The purpose of this heralding and adjournment in the Qur'an is to give depth of meaning to the verses.

Keywords: Tafsir, Razi, Qur'an, Assonance, Poetry

GİRİŞ

Şiir türü eser yazarlar, sözlerini güzelleştirmek için şiirlerinde kafiyeyle önem verir. Nesir türünde eser telif edenlerin, sözlerini güzelleştirme amacıyla bazen seci sanatını dikkate aldıkları bilinmektedir. Bu bağlamda bazı müellifler manaya odaklanırken bazıları ise ritim ve seciye önem vermiştir. Seci sanatı, nesir türü edebiyatın önemli unsurlarından biridir. Arap edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. Kur'an-ı Kerim'in îcâzlı lafızları bu konuya örnek oluşturacak özelliğe sahiptir.¹ Seci sanatı Cahiliye döneminde uygulandığı gibi İslam'ın ilk dönemlerinde de uygulanmıştır.² İslam tarihi boyunca seci sanatı dikkate alınarak birçok eser meydana getirilmiştir. Mesela, Suyutî (ö. 911/1505) gibi müfessirler seci sanatını uygulayarak eserler meydana getirmişlerdir.³ Seci sanatına uyarak meydana getirilen eserlerde sözcüklerin taşıdıkları anlamlardan

¹ M.Fatih Köksal, "Tartışmalı bir seci' türü: Sec'i Mütevâzin", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 21 (2018), 589.

² İsmail Durmuş, "Seci" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 36/273.

³ bk. Hacı Çiçek "es-Suyutî'nin Makâmâtında Konuşan Değerli Taşlar: el-Makâmâtü'l-Yâkûtiyye Örneği" *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2017), 24-25.

ziyade, seslerin uyumuna önem verilmiştir.⁴ Konuyla ilgili Arap Dili ve Edebiyatı alanında bir yüksek lisans tezi yapılmıştır.⁵ Bu tezde, konu Kur'an'da seci sanatından ziyade diğer belagat konularıyla beraber değerlendirilmiştir. Belagat alanında bir çalışma olması hasebiyle Kur'an'da seci sanatının olduğu yönünde bir ima söz konusudur. Kur'an'daki bazı âyetlerin sonlarının uyumlu olması, bazı kimselerde Kur'an'da seci sanatının olduğu kanaati oluşturmaktadır. “Bu konuda müfessirlerin görüşü nedir?” sorusunu kendimize sorduğumuzda böyle bir araştırmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dr. Selami Yalçın “Seci Sanatıyla Yazılan Tefsirler” isimli bir makale yazmıştır.⁶ Söz konusu makalede Kuşeyrî'nin (ö.465/1072) Letaifu'l-işârat isimli tefsirinin birçok sayfasında seci üslubunun hâkim olduğu ifadelerin bulunduğunu belirtir⁷ ve birçok işari tefsirin bu üslubu kullandığını bu makalede örneklerle açıklamaktadır. Tefsir ilminin önde gelen müfessirlerinden Fahrüddin Razi, Kur'an'da seci sanatının bulunduğu fikrine karşıdır. Bu sebeple biz de bu konuda Razi'nin fikirlerini tespit ederek ve diğer müfessirlerin görüşlerinden de yararlanarak “seci sanatının Kur'an'da olamayacağı düşüncesini” sebepleriyle değerlendireceğiz. Suyûtî'nin belirttiğine göre, Kur'an'da seci bulunması konusunda ihtilaf olmasına rağmen, alimlerin çoğuna göre Kur'an'da seci yoktur.⁸ Bu makalenin amacı Kur'an'da seci meselesini irdelemek ve Razi'nin Kur'an'ın üslubunun beşerî üslupların üstünde olduğu fikrini öne çıkarmaktır. Onun lafızların dizilişinin anlama yaptığı katkıyı dikkate alarak bu konuda yaptığı yorumlara dikkat çekmektedir.

1. SECİNİN TANIMI

Seci nesirde ifadelerin uyumlu olması anlamına gelen bir söz sanatıdır. Düz yazıda cümlelerin sonunun, kulakta aynı sesi bırakan kelimelerle süslenip kafiyeli bir şekilde söylenmesidir.⁹ Bu bağlamda secinin sözlük ve terim anlamı şöyledir: Seci' Arapça kökenli bir kelimedir. Türkçe seci diye telaffuz edilir. Seci sözlükte kumru ve güvercin gibi kuşların aynı sesi tekrar ederek ötmesi, devenin tek düze ses çıkararak inlemesi, iki şeyin birbirine benzer olması manalarına gelir.¹⁰ Aynı zamanda kafiyeli söze¹¹ yürü-

⁴ Ahmet Birinci, *İbn Nâkiyâ'nın Makâmeleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 16.

⁵ Zöhre Çakıl, *Kur'an-ı Kerim'de Seci Sanatı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Bölümü Arap Dili ve Belagati Bilim Dalı, Yüksek lisans tezi, 2019), 32-39.

⁶ Selami Yalçın, “Seci' Sanatıyla Yazılan Tefsirler” *RTEUIFD* 15 (June 2019), 114-140.

⁷ Yalçın, “Seci' Sanatıyla Yazılan Tefsirler”, 123.

⁸ Abdurrahmân b. Bekr es-Suyûtî, *el-İtkân fi ulûmu'l-Kur'an* (Mısır: el-Heyetü'l-Misriyye el-âhmed li'l-kitâb, 1974), 3/334; Ebu Hafs Siracü'd-Dîn İbn Adil ed-Dımaşkı, *el-Lübâb fi ulûmi'l-kitab* (Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998), 16/124.

⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2018), 393.

¹⁰ Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mukerrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab* (Beyrut: Daru'l-ihyai't-turasi'l-Arabî, 1997), 6/ 179-180; Ebû Nasr İsmail b. Hammad Cevherî, *es-Sihah tacu'l-luga ve shahi'l-Arabiyye* (Beyrut: Dâru'l-ilm li'l-melâyin, 1990), 3/1228.Durmuş, “Seci” 36/273.

¹¹ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 6/ 179-180; Cevherî, *es-Sihah*, 3/1228.

yüşün mutedil olmasına da seci denilir.¹² İbn Fâris'e (ö. 395/1004) göre seci, birbirine denk sözler anlamında olup, konuşma esnasında fasılların şiir kafiyeleri gibi uyumlu olmasıdır.¹³ Seci terim olarak şöyle tarif edilir: "Daha çok nesir halindeki metinlerde ifade bölüklerinin (fıkra) sonlarının aynı kafiye veya aynı vezinde yada her ikisinde aynı olmasıdır."¹⁴ Nesirde seci şiirdeki kafiyeyle tekabül eder.¹⁵ Şiir yazmada, kelimelerin uyumlu gelmesi şiire bir letafet katar. Bu sebeple şairler, şiirlerini oluştururken ses güzelliğini ve uyumunu yakalamak için kelimelerin lafızlarındaki letafeti ve insicamı öne çıkarmaya çalışır. Aynı şekilde nesirde de sözlerin uyumlu olması ifadelerin güzelliğini arttırır. Bu sebeple nesirde de seci yaparak konuşanları ve yazarları görürüz. Seci sanatını Kur'an açısından düşündüğümüzde, Kur'an'da da bazı âyetlerin uyumlu olarak ve bir insicam içinde seci algısı uyandıracak şekilde nazil olduğu bilinmektedir.

2. SECİNİN FASILAYLA İRTİBATI

Seci konusunu incelerken üzerinde durulması gereken diğer bir konu da fasıla konusudur. "Fasıla" kelimesi Arapça "fasl" kökünden türer. Çoğulu "fevasıl" şeklinde kullanılır. "Ara, aralık, bölme" gibi anlamlara gelir.¹⁶ Bazılarına göre fasıla; âyetin sonundaki kelimedir. Dâni'ye (ö.444/1053) göre ise cümlelerin sonundaki kelimedir. Bu bağlamda fasıla, kendinden sonrasından ayrılan sözdür. Bu sebeple fasıla, âyet başında olduğu gibi âyetin başka yerinde de olabilir. Her âyet başı fasıladır. Her fasıla âyet başı değildir.¹⁷ Bazılarına göre fasılayla ilgili bilgiye Fussilat sûresi 3. âyette geçen "fussilet" kelimesi ve A'raf sûresi 52. âyette geçen "fassalnahü" kelimesinde rastlanır.¹⁸

Kur'an âyetlerini birbirinden ayırdığı için âyetlerin son kelimelerine fasıla ismi verilmiştir. Âyetleri birbirinden ayıran son harfe ise "fasıla harfi" denilmiştir. Kur'an âyetlerinin, son kelimelerinin revî harfleriyle bitmesi sebebiyle Kur'an kıraati mükemmel bir ahenk kazanır. Kafiye ve secideki zorlamalar olmaksızın fasıllar yumuşak ve tabii bir üslup ile sıralanır. Âyetlerde herhangi bir anlam sapsması da olmaz.¹⁹ Seci ile fasılanın aynı şey olduğu iddia edildiği gibi farklı şeyler oldukları da ifade edilmektedir. Siracüddin İbn Adil (ö.775/1374) tefsirinde âyetlerde fasıla olan yerleri

¹² Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevi Ezherî, *Tehzibu'l-luga* (Kahire: ed-Daru'l-Misriyye, 1964), 1/339.

¹³ Ebu'l-Huseyin Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ İbn Fâris, *Mu'cemu mekayisi'l-luga* (Beyrut: Dâru'l-cil, ts.), 3/135.

¹⁴ Ahmed b. Ali el-Kalkaşandî, *Subhu'l-a'sâ fi sınaâtî'l-inşâ* (Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, tr.), 2/302; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 8/150; Recâizâde Mahmud Ekrem, *Ta'lim-i Edebiyyat* (İstanbul: 1299), 352;

¹⁵ Durmuş, "seci", 36/273.

¹⁶ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 11/ 521.

¹⁷ Suyûtî, *el-İtkân fi ulûmu'l-Kur'an*, 4/13.

¹⁸ Ebu Abdillâh Bedreddin *ez-Zerkeşi*, *el-Burhan fi ulumi'l-Kur'an* (Daru ihya-i kütübi'l-Arabiyye, 1957), 1/54.

¹⁹ İsmail Hakkı Özkan, "fasıla" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2009), 12/209.

belirtir. Bu sebeple birçok âyette fasıla sebebiyle takdim tehir olan yerlere işaret eder. Fâtır sûresi 19. âyeti buna örnek gösterebiliriz. Âyetin metin ve meali şöyledir:

وما يستوي الأعمى والبصير

*Görenle görmeyen bir olmaz.*²⁰

İbn Adil bu âyette “البصير/basîr” kelimesinin önce gelmesi gerekirken fasıla sebebiyle tehir edildiğini belirtir. Bu takdim tehire fasıla denilmesinin seci denilmesinden daha makbul olduğunu belirttiikten sonra, bunun sebebi olarak secinin Kur'an'a nispet edilmesinin alimler tarafından meşru görülmemesini gösterir.²¹ Her sûrenin başında fasıla harflerini teker teker belirten Elmalılı (ö. 1942) fasıla konusuna büyük önem verir. Seci ve fasıla konusunu değerlendirirken; kafiye'nin nazma özgün bir kalıp şekli, secinin ise nesir türü yazılara ait bir üslup olduğunu belirtir. O, Kur'an'ın ifadelerini nazım ve nesrin tamamen dışında tutar. Kur'an'ın kendine mahsus bir üslubunun olduğunu belirtir. Âyetlerdeki söz uyumu için seci yerine fasıla ifadesini kullanır. Elmalılı fasılanın her zaman âyetin başında gelmeyip daha önceden de gelebildiğini, Türkçede fasılaya “durak” denildiğini belirtir.²² Mesela, Fatiha'nın fasıla harfleri, “ن/nun” ve “م/mim” harfleridir. Fatiha sûresindeki bütün âyetlerin “ن/nun” veya “م/mim” harfleri ile son bulunduğu bu sûrede kolayca görülür. Dört âyet “ن/nun” harfi ile son bulurken; üç âyet “م/mim” harfi ile son bulur. Fasıla ile secinin aynı şeyler olmadığı çok açıktır. Konunun ilerleyen bölümlerinde de değinileceği gibi seci kendine has özellikleri olan nesir türüne ait bir söz sanatıdır. Halbuki fasılda herhangi bir kalıptan bahsetmek söz konusu değildir. Elmalılı'ya göre seci ile fasıla aynı şey değildir. O Kur'an'ın enginliği karşısında beşerî seci ve kafiye'nin çok basit kaldığını belirtir. “Seci ile fasıla arasındaki fark, doğadaki simetri ve tenasüp ile bir mühendisin oluşturmaya çalıştığı simetri ve tenasüp arasındaki fark kadar büyüktür. Doğadaki tenasüp, belki de fark etmekten bile aciz kalınırken bir beşerin yapmaya çalıştığı tenasübü açıkça görebiliriz. Çünkü mühendisin eseri, sınırlı bir tasavvurun sonucudur. Halbuki diğeri tasavvurun ötesinde yüce yaratıcının ortaya koyduğu bir eserdir.”²³ Bu sebeple fasıladan hareketle Kur'an'da seci olduğu söylenemez. Şüphesiz Kur'an'ın kendi içinde bir fesahat, halavet ve letafet bulunmaktadır. Ancak bunlar beşerî kalıplar içine sığdırılmaz. Fasılalarda kelimelerin sonlarındaki “ى/ye” harfleri hafzedilir. Buna kendinden önceki harekete işaret eder.²⁴ Kur'an'ın bazı yerlerinde harf ilavesinin olduğu da görülür. Bazıları bunların fasıla gereği olduğu görüşündedir. Mesela, Ahzab sûresi 66.

²⁰ Fâtır 35/19.

²¹ İbn Adil, *el-Lübab*, 16/124.

²² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Yeni Doğan Yayın Dağıtım, 2001), 1/33.

²³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 1/33-34.

²⁴ Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer Fahrüddin er-Razi, *Mefatihul-gayb* (Beyrut: Daru ihyâit-türasî'l-Arabî, 1420), 31/151.

âyetle geçen “الرسولا/er-Rasulâ” kelimesi bunlardandır. Bazı âyetlere ilave gelirken bazılarında da harf düşmesi olur. Fecr sûresi 4. âyetteki “إذا يسر/iza yesri” kelimesinin sonundaki ye’nin düşmesi harf düşmesine örnek teşkil eder. Necm sûresi 25. âyetle geçen “فله الآخرة والأولى” ifadesinde takdim ve tehir olduğu, Tîn sûresi 2. âyetle geçen “وطور سينين” ifadesindeki “سينين” kelimesinin aslında “سيناء” olduğu belirtilir. Zerkeşi’ye göre; bu değişikliklerin seci gereği olduğunu iddia edenler olsa dahi, bu tür harf düşmesi ve ilavele- rin başka hikmetler gereği olduğu da belirtilmektedir.²⁵ Özellikle Fahrüddin Razi, takdim tehire büyük önem verir. Takdim tehirin âyetin anlamına katkı manalar üzerinde durur. Harf ilavesi ve harf düşmelerinin Arapça gramer kaideleri kapsamında gerçekleştiği kanaatindedir. Bu bağlamda şu değerlendirmeleri yapar: İbn Abbas’a (ö.68/687) göre “sînîn” kelimesi Habeşçe “güzel” anlamına gelen bir kelimedir. Mücahid’e (ö.103/721) göre ise “mübarek” anlamına gelir.²⁶ Razi’nin bu açıklamasından anladığımıza göre “sînîn” kelimesinde herhangi bir değişim söz konusu değildir. Zeccac (ö. 311/923) “إذا يسر/iza yesri” kelimesini “ى/ye” harfi getirilerek okunduğunu fakat “ى/ye” harfi getirilmeden okunmasının fasıla gereği daha güzel olduğunu, fasılalarda kesrenin alameti sebebiyle “ى/ye” harflerinin hazfedildiğini ifade eder. Razi Zeccac’ın bu fikrinden hareketle şu değerlendirmeyi yapar: Efdal olmayan yerde bu şekil hazif caiz ise fasılanın olduğu yerlerde hazfin olması daha evladır.²⁷

Bursevî (ö.1136/1725) “الرسولا/er-Rasulâ” ve “السيبلا/es-Sebilâ” kelimele- rinin sonundaki “/elifin” ilave olduğunu bunun sebebinin de mutlak ses olmasıyla alakalı olduğunu, Arapların hitabet ve şiirlerinde bunu uyguladıklarını belirtir. Bu ilaveleri fasıla bağlamında değerlendirenler de vardır.²⁸ Razi bu ilaveleri seci ve fasıladan ziyade Arapça grameri açısından değerlendirir. Ona göre Kur’an’daki bazı gayri münsarif kelimelerin tenvin alması gramer kaideleri içinde olan bazı durumlardır. Seci ve fasıla ile alakalı değildir²⁹

Bursevî âyetlerin sonlarındaki kelimelerin yer değiştirmelerini fasıla bağlamında değerlendirir. İnşikak sûresi 22. âyetin tefsirinde mana ile beraber lafzı koruyarak fasılaya uyulduğunu belirtir. Ona göre Mutaffifin sûresi 23. âyetle geçen “ينظرون/ yenzurun” “bakarlar” manasındaki kelimenin sona gelmesi âyetler arası fasılaya riayet içindir.³⁰ Âyetlerin metni şöyledir:

“يشهده المقربون (21) إن الأبرار لفي نعيم (22) على الأرائك ينظرون”

Razi Mutaffifin sûresi 23. âyetle geçen “ينظرون/bakarlar” fiilinin Allah’ı müşahede manasında olduğunu, bunun sebebi olarak da şerefli olandan baş-

²⁵ Zerkeşi, *el-Burhan*, 1/60; Özkan, “fasıla”, 12/209.

²⁶ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 32/212.

²⁷ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 31/151.

²⁸ İsmail Hakkı b. Mustafa Bursevî, *Ruhu'l-beyan* (Buyrut: Daru'l-fikr, ts.), 7/244.

²⁹ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 14/241.

³⁰ Bursevî, *Ruhu'l-beyan*, 10/370.

lamak gerektiği görüşünü belirtir. Böylece “ينظرون/yenzurun” kelimesinin tehir edilmesinin sebebini fasıladan ziyade mana ile ilgili olduğunu ifade eder.³¹

Razi seci sebebiyle maziden muzariye, yani geçmiş zamandan, şimdiki zamana geçiş olduğu iddia edilen Bakara sûresi 87. âyetin tefsirinde, bu görüşün doğru olmadığını belirtir. Âyetin metni ve meali şöyledir:

ففریقا کذبتم و فریقا تقتلون

*Gönderdiğimiz peygamberlerin kimini yalanladınız, kimini de öldürdünüz.*³²

Razi bu âyetteki maziden muzariye geçişin sebebini, Hz. Peygamber'in öldürülmeye çalışılmasına ima için olduğunu belirtir.³³ Bu açıklamalardan anladığımıza göre Razi âyette vezin kaygısıyla maziden muzariye yapılan bir değişim olmadığı kanaatinde dir.

Seci sebebiyle cümleden failin hazf edildiğine dair Leyl sûresi 19. âyet örnek verilir. Âyetin metni ve meali şöyledir:

وسيجنبها الأتقى (17) الذي يوتي ماله يتزكى (18) وما لأحد عنده من نعمة تجزى

*Takva ehli ondan uzak tutulur. O malını infak ederek arınır. Onun üzerinde birine ait olup karşılığı verilecek bir nimet yoktur.*³⁴

Bu âyetlerde görüldüğü üzere cümlelerde fail kapalı olması sebebiyle ifadeler müphemdir. Müfessirler, bu âyetlerde kimlerin kastedildiğini tespit etmişlerdir. Günümüzde de aynı sorular geçerliliğini korur. Bu sorulara Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali gibi isimlerin kastedildiği yönünde cevap verenler vardır. Razi bu yorumların ötesinde bir değerlendirme yaparak âyetleri şahıslarla sınırlandırma yönüne gitmez. O failin hazf sebebini âyetin anlamının kapsamını genişletecek şekilde açıklamalarda bulunur. Bu övgü dolu vasıfların bütün müminleri kapsayacağı üzerinde durur. Takva ve güzel ahlak sahibi bütün müminlerin bu övgüye layık olabileceğini ve bu duygulara sahip olması açısından bütün müminlerin ümit içinde olması gerektiğini vurgular.³⁵

İslam alimleri fasılanın Kur'an'a mahsus bir özellik olduğu, bu sebeple kafiye ve seci ile karıştırılmaması gerektiği hususunda görüş birliğiindedirler.³⁶ Bu bağlamda seci ile fasılanın tamamen farklı şeyler olduğu kanaatini ortaya koymak uygundur. Razi de tefsirinde Kur'an'da secinin olmadığı yönünde açıklamalarda bulunur.

³¹ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 31/91.

³² Kur'an Yolu, (Erişim 05 Ocak 2021), el-Bakara 2/87.

³³ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 3/597.

³⁴ el-Leyl 92/17-19.

³⁵ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 31/188.

³⁶ Özkan, “fasıla” 12/209.

3. HZ. PEYGAMBER'İN ŞAİRE BENZETİLME TEHLİKESİ

Hız Muhammed (s.a) Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğinde, müşrikler tarafından şair olarak nitelendirilmeye çalışıldı. Onların Hz. Peygamber'i şair olarak isimlendirmek istemelerindeki amaç, O'nun peygamberliğini inkara yöneliktir. Allah, müşriklerin Hz. Peygamber'i şair vasfıyla öne çıkarmak istediklerini şöyle bildirir: "*Cinlere kapılmış bir şairin sözüyle tanrılarımızı mı bırakacağız! derler.*"³⁷ İşte onların Hz. Peygamber'i şair olarak isimlendirmelerine karşılık Allah, "*Aksine o, gerçeği getirdi, Allah'ın diğer elçilerini de doğruladı.*"³⁸ buyurarak Hz. Peygamber'in, şair olarak isimlendirilmesini şiddetle reddetti. Çünkü onun şair olması, peygamberlik vasfıyla tamamen çelişir. Razi'ye göre, müşrikler Hz. Peygamber'i sadece şairlikle itham etmediler. O'nu sihirbazlık ve kahinlikle de itham ettiler. Ancak Allah, Hz. Peygamber'den şairlik vasfını şiddetle nefyederken sihirbazlık ve kahinlik ithamlarını itibara almaz. Çünkü O'nun en büyük mucizesi Kur'an'dı. Hz. Peygamber Kur'an ile onlara meydan okuyordu "*Eğer gücünüz yetiyorsa bu Kur'an'ın bir benzerini siz de yapın*"³⁹ diyordu. Ayı yarması ve bazı olayları önceden haber vermesi gibi mucizeleri nübüvvetle doğrudan alakalı değildir. Şüphesiz Hz. Peygamber'in en büyük mucizesi; Kur'an'dır.⁴⁰ Razi, Hz. Peygamber'e şair isnadının yapıldığı bildirilen Tûr sûresi 30. âyetin tefsirinde, müşriklerin şiir konusunda ileri seviyede olmalarına rağmen, Kur'an'ın benzerini yapamamaları konusu üzerinde durur. Razi'ye göre onların bu acizlikleri, müşrikleri Hz. Peygamber'in zihni ve diğer bazı melekelerinin kaybolması sebebiyle, Kur'an'ı getirme kabiliyetinin kaybolması beklentisine sevk etmiştir.⁴¹ Bu tür uğraşları ile Hz. Muhammed'in (s.a) peygamberlik vasfını itibarsızlaştırmayı amaçlamışlardır.

Razi, Hz. Peygamber'in şiir söylemeyi bilmediğini "*O'na şiiri öğretmedik*"⁴² âyetine dayanarak açıklar. Bu âyetten anlaşıldığına göre, şiirdeki söz sanatları öğrenmeyi gerektirmektedir. Yani şiir sanatının kendi içinde bazı incelikleri vardır. Bunlar bir yönüyle öğrenilerek uygulanmaktadır. Şüphesiz her şey geliştiği gibi şiir sanatı da gelişmektedir. Şiir sanatı nesilden nesile bir birikim ile aktarılmaktadır. Razi "*O'na şiir yakışmaz*"⁴³ âyetine dayanarak, O'nun sözlerinin şiir olamayacağına işaret eder. Razi'ye göre şair lafızları süslemek için manayı önemsemez. Herhangi bir şair nezdinde önemli olan, şiirdeki söz güzelliğidir. Bu bağlamda, kelimeler farklı şekillerde kullanılır. Takdim, tehir ve hazif gibi işlemlerle kelimelerin cümle

³⁷ es-Saffat 37/36.

³⁸ es-Saffat 37/37.

³⁹ el-Bakara, 2/23.

⁴⁰ Mucize hakkında geniş bilgi için bk. Halil İbrahim Bulut, *Kur'an Işığında Mucize ve Peygamber* (İstanbul: Rağbet Yayınları 2003); Bilal Atik, *Kur'an'a Göre Peygamberlik ve -Bir Sünnetullah Olarak Mucize* (Gece Kitaplığı 2020); Bilal Atik, "Mucize-Sünnetullah İlişkisi Bağlamında İcâzu'l-Kur'ân", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 2/2, (Ekim 2018), 185-216.

⁴¹ Razi, 28/212.

⁴² Yasin, 36/69.

⁴³ Yasin, 36/69.

içinde asıl olması gereken yerleri değiştirilir. Bu tür sebeplerle, şiirde mana sözü takip eder. Şair lafza uygun manaları zihninde canlandırıp söyler. Şair, şiirin vezin ve kafiyesine uygun sözler bulmak için, hayal ve düşüncesini zorlar. Razi'ye göre; kişinin rastgele söylediği sözlerin, vezin ve kafiyeli olması onu şair yapmaz. Eğer öyle olsaydı, sokaklarda uyumlu söz söyleyen insanların hep şair olması gerekirdi. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in şu sözü şiir olarak kabul edilemez:

“أنا النبي لا كذب ... أنا ابن عبد المطلب”

“Ben peygamberim, yalan yok. Ben Abdulmuttalib'in torunuyum.”⁴⁴

Şairlerin söz söyleme sanatlarında öne çıkan diğer bir özellik de söze ilaveler yapmalarındır. Bununla kafiye ve vezni denk getirmeye çalışırlar. Razi bu bağlamda şu rivayeti nakleder:⁴⁵ Hz. Peygamber şöyle diyordu: “Size haberlere ilave yapmayan kimse gelir.”⁴⁶

Hz. Peygamber, sözlerinin şiire benzetilmesini istememiştir. Allah da Kur'an'ın şiir olmadığını açıkça beyan etmiştir. “Biz O'na şiir öğretmedik” buyurarak, Hz. Peygamber'in şiir sanatını bilmediğini beyan etmiştir. Hz. Peygamber'in sözlerini şiire benzetmek onun nübüvvetine zarar verdiği gibi onun en büyük mucizesini inkar anlamına gelir. Çünkü şiir sıradan insanların bazı eğitimlerle yapabileceği bir şeydir. Kur'an ise insan ve cinler birleşse dahi benzeri yapılamayacak bir “Kutsal Kitap'tır”. Bu bağlamda sözün güzelleşmesi için şiirde kafiye, nesirde seci beşerî özelliklere sahip söz sanatlarıdır.

4. SECİDE SÖZ DİZİMİ MESELESİ

Seci ve kafiye sanatları sözün güzellik kazanması için edebiyatta vazgeçilmez unsurlardır. Ancak bazen mananın vezne feda edildiği de görülür. Mesela, mısra sonuna “partizan” kelimesi yerine “haziran” kelimesini yazdığımızda söz güzelliği açısından “haziran” kelimesi daha uygun olabilir. Ancak, “partizan” kelimesinin vurguladığı ideolojik anlamı “haziran” kelimesinde bulamayız. Secide bazen “partizan” kelimesi yerine, “haziran” kelimesinin getirilmesi gibi zorlamaları bulmak mümkündür. Bazen de vezni yakalamak için ilave veya eksik lafızların kullanıldığı da bilinmektedir. İşte bu durum, secide vezni uydurmak için zorlama ilave lafızların getirilmesine sebep olur. Bu bağlamda Kur'an'a baktığımızda, Kur'an seci ve kafiye sınırlarının çok üzerinde bir ahenk ve anlam derinliğine sahip olduğu görülür. Beşerî seci ve kafiyeler ile sınırlandırılmaz.⁴⁷ Seci ve kafiyede sözcük uyumunu sağlamak için şair, tasavvurunu zorlayarak cümleyi vezin ve kafiyeye uyacak şekilde söyler. Bu bağlamda her vezinli söz şiir değildir. Her

⁴⁴ Muhammed b. Abdullah İbn Kuteybe, *Garibu'l-hadis* (Bağdat: Matbaatü'l-anî, 1397), 1/452.

⁴⁵ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 26/305.

⁴⁶ Muhammed b. Ömer el İsbahanî, *el-Mecmeu'l-megîs fi garibi'l-Kur'an ve'l-hadis* (Cidde: Daru'l-medeni, 1988), 1/731.

⁴⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 1/33-34.

vezinli söz söyleyen de şair değildir. Mesela, Âli İmran sûresinde şöyle buyrulur:

لن نألوا البر حتى تتفقوا مما تحبون

*Sevdiklerinizden Allah yolunda infak etmedikçe iyiliğe ulaşamazsınız*⁴⁸

Bu âyet vezinli olmasına rağmen şiir kabul edilmez. Allah burada manayı murat etmiştir, söz vezinli olarak gelmiştir. Bu söz bir şair tarafından söylenecekti şiir olurdu. Çünkü şairin amacı, vezinli sözler söylemektir.⁴⁹ Halbuki vahyi ilahide böyle vezinli söz söylemek gibi bir amaç gözetilmez.

Secinin kendi içinde uyulması gereken belli kaideleri vardır. Mesela, secili söz söylemek için cümlelerin kısıdan uzuna doğru gitmesi arzu edilir. Halbuki birinci cümle uzun tutulduğunda ikinci cümlenin ondan daha uzun olması için yazar bazı eklemeler yapmak zorunda kalır. Ebu't-Tayyib'in şu beytini cümleye ilave yapılmasına örnek olarak verebiliriz:⁵⁰

وتحتقر الدنيا احتقار مجرب يرى

كل ما فيها وحاشاك فانيا

Bu beyitte "وحاشاك" kelimesi sadece vezin kaygısıyla cümleye konulmuştur. Bu örnekte ve diğer açıklamalardan anlaşılacağı gibi secili ve kafiyeli sözlerde vezin kaygısı olduğu için, cümleler bu şekilde bazı zorlamalara maruz kalır. Halbuki Kur'an-ı Kerim'de seciye benzer durumlar görülse bile bunların seciyle alakası yoktur. Özellikle Kur'an'da gereksiz ilave sözcüklerin olduğunu iddia etmek, sınırları çok zorlamak olur. Bu bağlamda Razi, Kur'an'daki her cümle ve sözcüğün kullanılış düzenine göre anlam kazanmasını dikkate alır. Tefsirinde birçok yerde kelimelerin cümle içindeki konumu sebebiyle kazandığı hikmetleri izah eder.

5. SECİDE TAKDİM TEHİR

Kur'an'ın bazı âyetlerinde takdim tehir olduğu bilinmektedir. Razi takdim tehirin sebebini zihne doğan manayla irtibatlı olarak açıklar. "Zeyd dövdü." cümlesi ile "Dövdü Zeyd." cümlesi aynı manayı ifade etmez. "Zeyd dövdü." dediğimizde zihin önce Zeyd ile meşgul olur. Sonra dövdü fiili gelince Zeyd'in dövme davranışı anlaşılır. "Dövdü Zeyd" denildiğinde önce dövme fiili akla gelir. Daha sonra Zeyd ismi gelince dövenin Zeyd olduğu anlaşılır.⁵¹ Razi bu tür takdim ve tehirin cümleye anlam derinliği kazandırdığına işaret eder.

Razi Taha sûresi 67. âyeti de takdim tehir bağlamında değerlendirir. Âyetin metin ve meali şöyledir:

⁴⁸ Âli İmran 3/92.

⁴⁹ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 26/305.

⁵⁰ Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Saïd b. Sinân el-Hafâci el-Halebî, *Sırru'l-fesâha* (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1982), 146.

⁵¹ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 1/63.

فأوجس في نفسه خيفة موسى

*Musa içinde bir korku hissetti*⁵².

Razi bu cümlede fail olan “Musa” isminin sona gelmesinin ve Musa kelimesine giden zamirin Arapçanın kaideleri içinde olduğunu belirtir.⁵³ Dolayısıyla buradaki “Musa” kelimesinin sona kalmasının Arap diline mugayir olmadığını izah eder. Ona göre “Musa” isminin âyette sona bırakılmasının seci sebebiyle olduğu iddiası çok güçlü değildir. Bu örnek Kur'an'da seci sebebiyle takdim tehir yapıldığına dair açık bir delil değildir. Kur'an'da açık bir sebep yokken birçok yerde takdim ve tehir yapıldığı görülür. Bu sebeple bunların her birinin hikmetine dair her yerde açıklama getirmek mümkün olmayabilir.⁵⁴ Ancak Razi yeri geldiğinde âyetlerdeki takdim ve tehirin sebeplerini açığa çıkarmaya çalışır. Mesela, Ahzab sûresi 56. âyette şöyle buyrulur:

إن الله وملائكته يصلون على النبي

*Allah ve melekler peygambere salat ediyor.*⁵⁵

Razi'ye göre bu âyette Allah lafzının şeref sebebiyle sona bırakılması uygun olmazdı. Örfeye göre, bu böyle olduğu gibi, şer'î yönden de böyledir.⁵⁶

Maide sûresi 70. âyet de buna örnek gösterilebilir:

فريقا كذبوا وفريقا يقتلون

Peygamberlerin bir kısmını yalanlıyorlar ve bir kısmını da öldürüyorlar.⁵⁷

Razi'ye göre bu âyette mefulün öne geçmesi peygamberleri öldürmenin kötülüğüne işaret içindir.⁵⁸ Mefulün öne geçmesine Bakara sûresi 124. âyeti de örnek gösterebiliriz. Âyetin metni ve meali şöyledir:

واذ ابتلى ابراهيم ربه بكلمات فاتمهن

*Rabbi İbrahim'i bazı kelimelerle sınıadığında, O onları yerine getirdi.*⁵⁹

Razi'ye göre bu âyette meful olan “İbrahim” kelimesi fail olan “Rab” kelimesinin önüne geçmesi sebebiyle burada takdim ve tehir meydana gelir. Bu takdim ve tehirin sebebi vezinle ilgili olmayıp Arapça gramer kaidelerine göre caiz bir durumdur.⁶⁰ Necm sûresi 7 ve 8. âyetlerde de takdim ve tehir söz konusudur. Âyetlerin metni ve meali şöyledir:

⁵² Taha 20/67.

⁵³ Razi, Mefatihul-gayb, 2/285.

⁵⁴ Razi, Mefatihul-gayb, 8/238.

⁵⁵ el-Ahzab 33/56.

⁵⁶ Razi, Mefatihul-gayb, 2/438.

⁵⁷ el-Maide 5/70.

⁵⁸ Razi, Mefatihul-gayb, 12/404.

⁵⁹ el-Bakara 124.

⁶⁰ Razi, Mefatihul-gayb, 4/34.

وهو بالأفق الأعلى (7) ثم دنا فتدلى

*O, ufkun en yüce noktasındaydı. Sonra yaklaştıkça yaklaştı.*⁶¹

Razi bu âyetlerde takdim tehir olduğunu açıklar ama bunların seci amaçlı olduğuna hiç değinmez.⁶² Onun bu tür yaklaşımları ve değerlendirmelerinden, takdim tehirin seci amaçlı olmadığı kanaatinde olduğu ve ona göre bu tür takdim ve tehirlerin Arapça kaideleri içinde gerçekleştiği sonucuna varabiliriz.

Secili sözlerde genelde vezin ve kafiye uyumluluğu için takdim tehir yapıldığı görülür.⁶³ Razi'ye göre bazı müfessirler, Fâtır sûresi 19-22. âyetlerde kelime sonlarında uyum olsun diye takdim tehir olduğunu iddia eder. Bursevî, bu görüşte olan müfessirlerdendir. O, bu âyetlerdeki takdim ve tehirin fasılaya uyum için olduğu görüşündedir.⁶⁴ الحورر/el-Harûr, النور/en-Nûr kelimelerinin kafiye sebebiyle sona bırakıldığı iddia edilir. Bu kelimelerin geçtiği âyetlerin metni ve meali şöyledir:

وما يستوي الأعمى والبصير (19) ولا الظلمات ولا النور (20) ولا الظل ولا الحورر (21)

وما يستوي الأحياء ولا الأموات

Görmeyenle gören, karanlıklarla aydınlık, gölge ile sıcak bir olmaz.

*Dirilerle ölümler de bir değildir.*⁶⁵

Razi'ye göre yukarıda geçen âyetlerde seci veya fasıla sebebiyle takdim tehir olduğu fikri zayıftır. Çünkü, şiir ve nesir türlerinde takdim ve tehir seci amaçlı yapılır. Şairler vezni tutturmak için lafızda takdim tehir yapar. Bu da bazen mananın değişmesine yol açar. Halbuki Kur'an'da, öncelik manaya verilir. Bu sebeple, Kur'an'da esas olan manadır. Şüphesiz lafız da önemlidir. Bu bağlamda; Kur'an'ın akıcı ve etkileyici bir sözlü anlatımı vardır. Ancak Kur'an'da mana amaçlanmadan sözde takdim ve tehir yoktur. Söz konusu âyetlerde, mana amaçlanarak takdim tehir yapılmıştır. Bu âyetlerde verilen iki misalde şerefli olan öne geçirilmiştir. Onlar: الظل/ gölge ve الحورر/Yakıcı sıcak kelimelerinden yakıcı sıcak karşısında çok değerli olan gölge kelimesi öne alınmıştır. İnsan ve diğer canlılar için en değerli şey olan الأحياء/yaşamlar kelimesi, yok olma manasındaki الأموات/ölümler kelimesinden önce getirilmiştir. Diğer iki misalde hiç istenmeyen körlük karşısında görme البصر/Göz ve النور/aydınlık kelimeleri sona bırakılmıştır.⁶⁶ Bu misaller müminlerle kafirler arasındaki farkları anlatmaya yöneliktir. Hz. Peygamber gönderilmezden önce kafirler kör gibiydiler, yolları da karanlık gibiydi. Ancak, Hz. Peygamber'in gönderilmesiyle görür oldular ve yolları

⁶¹ en-Necm 53/7-8.

⁶² Razi, Mefatihü'l-gayb, 28/239.

⁶³ Muhammed Reşid b. Ali Rıza, Tefsiru'l-menar (Mısır: el-Heyetü'l-Mısriyyeti'l-amme li'l-kitab, 1990), 2/11.

⁶⁴ Bursevî, Ruhü'l-beyan, 7/338.

⁶⁵ Fâtır 35/19-22.

⁶⁶ Razi, Mefatihü'l-beyb, 26/232.

da aydınlık oldu. Bu bağlamda Hz. Peygamber gönderildiği zamandan önce küfür bulunması sebebiyle küfre benzetilen zulmet ve yakıcı sıcak kavramları önce zikredildi. Sonra ahiretle ilgili konular zikredilince rahmetle ilgili olanları öne aldı. Allah'ın "Rahmetim gazabımı geçmiştir"⁶⁷ İlahi fermanına işaret olması hasebiyle rahmete taalluk eden ifadeler gazaba taalluk eden ifadelerden önce gelmiştir.⁶⁸ Reşit Rıza'ya göre de Kur'an'da seci ve kafiye amaçlı takdim tehir söz konusu değildir. Her şeyi hakkıyla bilen Allah Kur'an'daki lafızları yerli yerine koymuştur.⁶⁹

6. HER VEZİNLİ SÖZÜN SECİ OLMAMASI

Bazı hatiplerin dua ederken, vaaz ederken secili sözler kullandığı bilinir. Hatta bazen sokaktaki bazı insanlar bile secili, birbirine uyumlu sözler söyler. Kur'an'da da birbirine uyumlu sözlerin olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle Kur'an'da seci olduğu görüşünde olanlar, âyetlerdeki fasılaların birbirine uyumlu gelmesinden hareketle bu fikri savunurlar. Ancak Razi, her vezinli sözün şiir olamayacağı kanaatindedir. Ona göre, her vezinli söz şiir kabul edilseydi, vezinli söz söyleyen herkesin şair olması gerekirdi. Razi'ye göre mevzun söz, yalandan ve hatadan uzak olan sözdür. Bu bağlamda mevzun söz, hikmet ve akıl süzgecinden geçirilmiştir. Mevzun söz, tenasüp ve güzellikten kinaye olarak da kullanılır.⁷⁰ Bu bağlamda Razi'ye göre, şairin söz söylerken amacı kafiyeli ve vezinli söz söylemektir. Bu sebeple manadan ziyade sözün uyumlu olmasını dikkate alır. Şair, lafzını uygun getirebileceği manalar tahayyül eder ve ona göre cümleler kurar. İşte şairin söylediği bu vezinli sözlere şiir denir. Halbuki mana kastedilip söz söylense ve bu sözler kafiyeli ve vezinli olarak denk gelse şiir kabul edilmez. Bunları söyleyene de şair denilmez.⁷¹ Bu bağlamda Hz. Peygamber'in ağzından dökülen vezinli sözler sebebiyle kendisine şair denilemez. Razi, Hz. Peygamber'e şair yakıştırmasını şiddetle reddeder ve sözlerinin de şiirle bir alakasının olmadığını açıkça belirtir. O, Hz. Peygamber'in söz söylerken seciyi dikkate almadığına misal olarak şu beyti nakleder:

ويأتيك من لم تزود بالأخبار

"Haberlere ilave katmayan kimse sana haberleri getirir."⁷²

Halbuki beytin aslı şöyledir:

ويأتيك بالأخبار من لم تزود

"Hz. Peygamber sık sık söylediği bu sözü vezni dikkate almayarak söylemiştir."⁷³ O, bu davranışıyla sözlerin veznini dikkate almadığını ortaya koyar.

⁶⁷ Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahihü'l-Buhari* (Daru tavku'n-necat, 1422), Tevhid, 55.

⁶⁸ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 26/233.

⁶⁹ Reşit Rıza, Menar, 2/11.

⁷⁰ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 19/132.

⁷¹ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, 26/305.

⁷² İsbahani, el-Mecmeu'l-megis, 1/731.

Yukarıdaki açıklamalarımızdan anlaşılacağı gibi her vezinli söz şiir kabul edilmez. Bu sebeple Kur'an'da vezinli sözlerin bulunması onda seci ve kafiye olduğu anlamına gelmez.

7. KUR'AN'IN SECİYE İHTİYAÇ DUYMAMASI

Şüphesiz Kur'an muciz bir kitaptır. Muhataplarına benzerinin yapılamayacağını bildirerek meydan okur. Bu meydan okuma yüzeysel bakış ile değerlendirildiğinde, seci gibi edebi yönlerle ilgili olduğu akla gelmektedir. Halbuki Razi'ye göre Kur'an'ın icazı, seciyle alakalı değildir. Çünkü secide gaye, sözün benzerliğidir. Halbuki Kur'an'da gaye, anlamdaki derinliktir. Razi, sözdeki anlam derinliğini anlatmak için; Kamer sûresi 55. âyette geçen مقعد/mekad kelimesini detaylı bir şekilde inceler. Âyetin metni ve meali şöyledir:

في مقعد صدق عند مليك مقتدر

*Doğruluğun hâkim olduğu bir ortamda, gücüne sınır olmayan bir hükümdarın huzurundadırlar.*⁷⁴

Bizim bu âyeti örnek almamızın sebebi مقعد/mekadı sıdk ifadesidir. Elmalılı, bu ifadeyi Türkçeye “sadakat meclisi”⁷⁵ diye çevirir. Razi ise tefsirinde, bu kavramı çok daha geniş olarak değerlendirir. Bu kavramın, “meclis” kavramının ifade ettiği anlamdan çok daha detaylı anlama sahip olduğunu iddia ederek, bu ifadenin devamlılık anlamı içerdiğini belirtir. Bu kavrama “doğruluğun hâkim olduğu ortam”⁷⁶ anlamı veren “Kur'an Yolu” mealinin çevirisi Razi'nin anlayışına uygundur. Razi'ye göre bu kelime “cennet” kelimesinden bedel olarak değerlendirildiğinde, cennette bir makam anlamı içerir. Bu sebeple Allah'ın huzurunda doğruluk makamını ifade eder. “مفعد/mekadı sıdk” kavramı bir yerde uzun süre kalma anlamı içerir ki bu anlam “meclis” kelimesinde bulunmaz. Razi'ye göre “مقعد/mekad” kelimesinin kökü “قعد/kaade” ve “مجلس/meclis” kelimesinin kökü “جلس/celese”dir. Bu kelimelerinin her ikisi de “oturdu” anlamına gelmesine rağmen aynı manayı içermezler. Yani bazılarının sandığı gibi bir manaya gelmezler. Aralarındaki farkı anlamak için derin anlayışlı olmak gerekir. Mesela, “zaman” kelimesi uzun süre oyalanmayı içermesi sebebiyle “mekad” kelimesi ile isimlendirilmesine rağmen “meclis” kelimesiyle isimlendirilmez. “قعد/kaade” kelimesinden gelen “قواعد/kavaid” kelimesi “evin direkleri” anlamında kullanılmasına rağmen; “جلس/celese” kelimesinden türeyen “جوالس/cevalis” kelimesi bu anlamda kullanılmaz. Çünkü قواعد/kavaid kelimesinde uzun süre kalma anlamı olmasına rağmen; “جوالس/Cevalis” kelimesinde bu anlam yoktur. Razi, قعد/kaade kelimesinin harflerinin yerlerinin değiştirilmesi halinde bile uzun süre kalma anlamının

⁷³ Razi, Mefatihü'l-gayb, 26/305.

⁷⁴ el-Kamer 54/55.

⁷⁵ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, 7/321.

⁷⁶ el-Kamer 54/55.

kaybolmadığını örnekleriyle tefsirinde anlatır. قعد/kaade kelimesi قعد /kadea şeklinde kullanılması halinde bile aynı anlamı içerdiğini belirtir. Âli İmran sûresi 121. âyette geçen

واذ غدوت من اهلك تبوء المؤمنین مفاعد للقتال

*Hani sen sabah erkenden aileden ayrılmıştın, savaşmak için müminleri mevzilere yerleştiriyordun.*⁷⁷

“Kur'an Yolu” isimli mealde “mevziler” diye çevrilen “مفاعد للقتال” kavramı Razi'ye göre, “mevzide uzun süre sebat içinde kalma” anlamını içerir. Razi, Kaf sûresi 16-18. âyetleri “kaade” kelimesinden türeyen “قعيد/kaîd” kelimesi bağlamında değerlendirir. Zahirde bu kelimeler seci gibi durur. Üç âyetin sonu da dal harfiyle biter. Âyetlerin metni şöyledir:

(18) “الا لديه رقيب عتيد” (16), “وعن الشمال قعيد” (17), “حبل الوريد”

Razi, Kaf sûresi 17. âyetteki son kelimenin niçin “جلیس/celîs” diye gelmediğini zahir tefsir ehline sorsan “عتيد/atîd” ve “الوريد/verîd” kelimelerine uygunluk için geldiğini söyleyeceklerini belirtir. O “قعيد/kaîd” kelimesinde iki meleğin kul ile beraber devamlı olduğuna işaret eden derin bir anlam olduğunu, “جلیس/celîs” kelimesinin bu anlamı içermediğini belirtir. Böylece Kur'an'ın mucizevi yönünün seciden kaynaklanmadığını anlam derinliğinden kaynaklandığını ispat etmeye çalışır. Razi'nin bu değerlendirmeleriyle herkesin fark edemeyeceği çok ince anlamları açığa çıkardığını açık bir şekilde görmekteyiz.⁷⁸ Kur'an seciye ihtiyaç duymamakla beraber kendi içinde belagat ve fesahati barındırır.⁷⁹

SONUÇ

Fahreddin Râzî'nin, Kur'ân'da seci olmadığı yönündeki fikrini birçok yönden ele aldığı görülmektedir.” Secinin beşerî özelliklere sahip bir anlatım tarzıyla kendine has kuralları olduğunu belirtir. Bu bağlamda Kur'an'ın beşerî kalıpların çok üzerinde bir anlatım tarzı olduğunu vurgular. Özellikle Kur'an'ın şiire benzetilmesi tehlikesine dikkat çeker ve Hz. Peygamber'e şair denilemeyeceğini belirtir. Ona göre Kur'an'da secili ve vezinli bazı ifadelerin bulunması Kur'an'ın şiir olduğu anlamına gelmez. Çünkü her vezinli söz söyleyen şair olmadığı gibi, sözleri de şiir olmaz. Razi, Kur'an'da geçen “O'na biz şiir öğretmedik” ve “O'na şiir yakışmaz” ifadelerini referans alarak Hz. Peygamber'e şair ve Kur'an'a şiir denilmesinin Hz. Muhammed'in (s.a) peygamberlik mucizesine bir saldırı olduğu üzerinde durur. Ona göre Kur'an'daki takdim ve tehirlerin seci ile bir alakası yoktur. Kur'an'da takdim ve tehirin olmasının sebebi âyetin manasına kattığı anlam derinlikleriyle ilgilidir. Kur'an'ın seciye ihtiyacı yoktur. Çünkü o Allah kelimidir, ken-

⁷⁷ Âli İmran 2/121.

⁷⁸ Razi, Mefatihü'l-gayb, 29/333.

⁷⁹ Nusrettin Bolelli, *Belâgat (Beyân-Me'âni-Bedî İlimleri) Arap Edebiyatı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 538.

di içinde kendine has fesahat ve belagete sahiptir. Bu bağlamda nesir ve şiirde bulunan söz kusurları Kur'an'da bulunmaz. Kur'an'daki harf düşmeleri veya fazlalıkları seci ve vezinle alakalı değildir. Kur'an'daki bu gibi durumlar Arapçanın gramer kaidelerinden kaynaklanır. Kur'an'daki uyumlu fıkra sonları müfessirler tarafından genellikle fasıla olarak değerlendirilir. Secide belli kurallara uyma zorunluluğu bulunurken Kur'an'daki fasılalarda böyle bir zorunluluk yoktur. Razi, Kur'an'da fasıla olması hususunu pek önemsemmez. O Kur'an'ın üslubuyla alakalı olarak daha çok manaya yönelik değerlendirmelerde bulunur.

Kaynakça

- Atik, Bilal. *Kur'an'a Göre Peygamberlik ve -Bir Sünnetullah Olarak- Mucize*. Gece Kitaplığı, 2020.
- "Mucize-Sünnetullah İlişkisi Bağlamında İ'câzu'l-Kur'ân", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 2/2, (Ekim 2018), 185-216.
- Birinci, Ahmet. *İbn Nâkiyâ'nın Makâmeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Bolelli, Nusrettin. *Belâgat (Beyân-Me'ânî-Bedî' İlimleri) Arap Edebiyatı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.
- Buhari, Muhammed b. İsmail. *Sahihü'l-Buhari*. Daru tavku'n-necat, 1422.
- Bulut, Halil İbrahim. *Kur'an Işığında Mucize ve Peygamber*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003.
- Bursevî, İsmail Hakkı b. Mustafa. *Ruhu'l-beyan*. Buyrut: Daru'l-fikr, ts.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammad. *es-Sihah tacu'l-luga ve sıhahi'l-Arabiyye*. Beyrut: Dâru'l-ilm li'l-melâyin, 1990.
- Çakıl, Zöhre. *Kur'an-ı Kerim'de Secî Sanatı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü Arap Dili ve Belagati Bilim Dalı, Yüksek lisans tezi 2019.
- Çiçek, Hacı. "es-Suyûtî'nin Makâmâtında Konuşan Değerli Taşlar: el-Makâmâtü'l-Yâkûtiyye Örneği". *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2017), 21-42.
- Durmuş, İsmail. "Secî" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Yeni Doğan Yayın Dağıtım, 2001.
- Ezherî, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevi. *Tehzîbu'l-luga*. Kahire: ed-Daru'l-Mısıriyye, 1964.

- Hafâcî, Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Saîd b. Sinân el-Halebî. *Sırru'l-fesâha*. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye 1982.
- İbn Adil, Ebu Hafs Siracü'd-Dîn ed-Dımaşkî. *el-Lübâb fi ulûmi'l-kitab*. Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998.
- İbn Fâris, Ebu'l-Huseyin Ahmed b. Faris b. Zekerıyyâ. *Mu'cemu mekayisi'l-luga*. Beyrut: Dâru'l-cıl, tr.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem b. Ali el-Ensârî. *Lisanu'l-Arab*. Beyrut: Daru'l-ihyai't-turasi'l-Arabî, 1997.
- İbn Kuteybe, Muhammed b. Abdullah. *Garibu'l-hadis*. Bağdat: Matbaatü'l-anî, 1397.
- İsbahanî, Muhammed b. Ömer. *el-Mecmeu'l-megîs fi garibi'l-Kur'an ve'l-hadis*. Cidde: Daru'l-medenî 1988.
- Kalkaşandî, Ahmed b. Ali. *Subhu'l-a'sâ fi sinaâti'l-inşâ*. Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, tr.
- Köksal, M.Fatih. "Tartışmalı bir seci' türü: Sec'i Mütevâzin". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 21 (2018), 589-604.
- Kur'an Yolu. Erişim 05 Ocak 2021. <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- Özkan, İsmail Hakkı. "fasıla" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2009.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2018.
- Razi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer Fahrudin. *Mefatihü'l-gayb*. Beyrut: Daru ihyai't-turasi'l-Arabî, 1420.
- Recâizâde Mahmud Ekrem. *Ta'lîm-i Edebiyyat*. İstanbul: 1299.
- Reşid Rıza, Muhammed Reşid b. Ali Rıza. *Tefsiru'l-menar*. Mısır: el-Heyetü'l-Mısriyyeti'l-amme li'l-kitab, 1990.
- Suyûtî, Abdurrahmân b. Bekr. *el-İtkân fi ulûmu'l-Kur'an*. Mısır: el-Heyetü'l-Mısriyye el-âmmeli'l-kitâb, 1974.
- Zerkeşî, Ebu Abdillâh Bedreddin. *el-Burhan fi ulumi'l-Kur'an*. Daru ihyai'l-kütübi'l-Arabiyye, 1957.